

Peygamberlik ve Siyaset

Şefaettin Severcan*

İslam dünyasında felsefe, fıkıh veya diğer bilimlerden herhangi biri, kendi gelişimlerinde başarılı olmalarına rağmen, siyaset felsefesinin gelişmesine yeterli katkıyı sağlayacak bir rolü üstlenememişlerdir. Bunun en belirgin sebeplerinden biri, hiç şüphesiz, “peygamberlik ve siyaset” konusunun yerli yerinde anlaşılıp yorumlanamamasıdır.

Peygamberlik statüsünün siyasetle ilişkisi net olarak ortaya konamamış ve birbirlerinden çok farklı yorumlar yapılarak bir anlayış birliğine gidilememiştir. Özellikle ilk dönemlerdeki bilimsel anlayışın bir sonucu olarak, alimler, peygamberlik ve siyaseti enine boyuna inceleyerek bir sonuca götürecek olan “siyaset felsefesi” çalışmalarına yeterli ilgiyi gösterecek riski göze alamamışlardır. Elbette bunun birçok sebebi vardır. Bize göre bunlar başlıca iki tanedir: Birincisi, mevcut siyasî paradigmaya ters düşmenin getireceği potansiyel risklerdir. İkincisi ise, mevcut toplumsal meşruiyet çerçevesinde bunu ihtiyaç duyulmaması ve belki de bu ihtiyaçsızlığı doğuran yapısal özelliklerdir.

Sayıları az da olsa konuya ilgi duyan alimler ise, -Maverdî gibi- genellikle birinci sebebin gölgesinde kalarak pragmatik yaklaşımlar

*Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi öğretim üyesi.

sergilemişlerdir. Sonuçta, peygamberlik ve siyaset ikiye bölünerek, “peygamberlik” teolojik bir tarzda ve misyonerlik etkinliği içinde kelimine, veya tarihsel bir tarzda ve kutsal mit etkinliği içinde siyer ve tarih ilmine terkedilmiştir. “Siyaset” ise, Hz. Muhammed(s.)’in davranışları veya tasarrufları içinde fıkıh ilmine terk edilerek, bu ilmin temel kaynaklarından ikincisi olan “sünnet” konusu içinde, ancak sıradan ve etkisiz bir şekilde yer almış, adeta bu alan içinde kaybolmuştur. Dokuzuncu ve onuncu asırlardan itibaren “taklid” dönemine giren fıkıh ilmi ise, bünyesinde bir siyaset felsefesi geliştirmek bir tarafa, kendini dahi yenileyememiş ve değişen toplumsal ihtiyaçlara tam olarak cevap verememiştir. Bu bilimsel konjonktürün zorunlu bir sonucu olarak da müstakil bir siyaset felsefesinin gelişmesi şöyle dursun, tam tersine durağanlaşmış ve hatta birtakım kabullerde fanatizme kadar gidilerek daha da gerilemiştir. Peygamberlik ve siyaset meselesi de bu durağanlık ve fanatizmden payına düşeni önemli ölçüde almıştır.

Çok genel anlamda baktığımızda, Farabi, İbni Sina, İmam Gazali, İbni Cema, İbni Teymiyye, İbni Bacce, İbni Rüşd, Şatibi, Karafi ve İbni Haldun gibi filozof ve alimler, siyaset felsefesiyle ilgili çok değerli düşünceler ortaya koymuş olmalarına rağmen, bunların çabaları tam olarak toplumsal pratiğe

dönüşecek kadar uzun soluklu olamamış, daha çok teorik düzeyde kalmıştır.

Çağımızda tüm İslam dünyasında yeni yorumları ve incelemeleriyle adından söz ettiren Fazlu'r-Rahman, M.Tahir b. Aşur, Hasan Hanefi, Abdulvahhab el-Efendi, İsmail R. Faruki, Seyyid Hüseyin Nasr, Muhammed Abid el-Cabiri ve Hamid Dabashi gibi düşünürler İslam siyaset felsefesinin oluşmasına, en azından, bunun Müslüman dünyasının önemli bir ihtiyacı olduğunun hissedilmesine zemin hazırlayan makaleler ve müstakil eserler yayınlamaları, konunun yeniden gündeme girmesine katkı da bulunmaktadır.

Bütün ilahî dinler, inananlarından, peygamberlerin insanlığı doğru inanç ve davranışlara ulaştırmak için Allah tarafından seçilmiş rehber-görevliler olduklarına inanmalarını ve onlara itaat etmelerini ister. Bu rehberlere inanan ve itaat edenler için kurtuluşu müjdelerken aksini yapanları cehennemle tehdit eder.

“Ey insan oğulları! Size aranızdan ayetlerimizi okuyan peygamberler geldiğinde, kimler karşı gelmekten sakınır ve kendini düzeltirse işte onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Ayetlerimizi yalanlayıp onlara karşı büyüklük taslayanlar, işte onlar cehennemliklerdir, orada temelli kalacaklardır.”¹

“Kendilerine gelen resullerle alay edenlere yazıklar olsun!”²

Bu genel kabul çerçevesinde, tüm peygamberler temel fonksiyonları itibariyle hep aynı görevi üstlenmişlerdir. Onların birinci görevleri, toplumlarında, kaynağı Allah olan tevhid inancını yerleştirme gayreti olmuştur. Bu konunun açılımı tebliğimizin sınırlarını aşar. Çalışmamızın ana konusu, Peygamberlerin, toplumlarında doğru davranış ve bunun yönetimini yerleştirme gayretleri içinde yer alan ve kaynağı büyük ölçüde kendileri olan siyasî tasarrufları olacaktır. Zira, davranış, bir dü-

şüncenin sonucu olursa bir anlam ifade eder. Bir başka ifadeyle, davranışın bir değer taşıyabilmesi için düşünce ile uyum halinde olması gerekir. Hz. Muhammed(s)in “Ameller (davranışlar) niyetlere (düşüncelere) göredir” hadisi bu ilkeyi ortaya koyma bakımından önemlidir. Dolayısıyla, peygamberlerin siyasî tavırlarıyla, getirmiş oldukları dinlerin inanç esasları arasındaki söz konusu dinî ve mantıksal ilişki zorunludur.

Peygamberlerin takip etmiş oldukları temel siyaset, getirdikleri inanç esaslarıyla örtüşmüş, onlara asla ters düşmemiştir. Bu örtüşmenin aksine bir meyil söz konusu olacak olursa daha bu olmadan Allah onları ikaz etmiştir. Bir başka ifadeyle, peygamber, tevhidi zedeleyecek bir konuma düşmeye meylettiği an Allah'ın uyarısıyla karşılaşmıştır. Hz. Muhammed(s)'in Mekke'li müşriklerle yaptığı mücadele esnasında Allah'ın şu hitabına muhatap olmuş olması bu konuda ilginç bir örnektir:

“Ey Muhammed! Seni, sana vahyettiğimizden ayırıp başka bir şeyi Bize karşı uydurman için uğraşırlar. O zaman seni dost edinirler. Sana sebat vermemiş olsaydık, and olsun ki, az da olsa onlara meyledecektin.”³

İslam hukukçuları, Hz. Muhammed(s)'i esas alarak, peygamberlerin tasarrufları ile ilgili muhtelif sınıflamalar ve değerlendirmeler yapmışlardır. Şafii hukukçularından İzzeddin b. Abdisselam, Hz. Muhammed(s)'in söz ve tasarruflarının kendi içinde sınıflandırılması gereğini ifade ederken, Maliki hukukçularından Şihabuddin el-Karafi bu sınıflamayı fetva, tebliğ, hüküm ve imamet olmak üzere sistematize etmiştir⁴. Çağımızda da Prof. Muhammed Tahir b. Aşur⁵ ve Prof. Dr. Yunus Apaydın⁶ Hz. Muhammed(s)'in tasarruflarını bir takım sınıflandırmalara tabi tutmuşlardır. Hz. Muhammed merkez alınarak yapılan bu sınıflandırmaların temel espirilerini, peygamberlerin her tasarrufunun din olmadığı ve inananların bu tasarrufların hepsine uymak

durumunda olmadıkları hususu teşkil eder. Ancak, bu tasarruf sınıflamalarının bizi daha ziyade ilgilendiren tarafı, peygamberlerin siyasal tasarruflarının bu sistematikler içinde ağırlıklı olarak yer almasıdır.

Çok genel anlamda siyaseti, “devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı” olarak tanımlayabiliriz. Siyasetin bu anlam ve işlevini peygamberlik ile yan yana getirdiğimizde ortaya çıkan peygamber kimliğini yani devlet işlerini düzenleyen ve yürüten peygamberliği peygamberlerin tamamında değil, ancak bazılarında görebiliyoruz. Hatta bu sonuncuların bir kısmının da siyasal kimlikleriyle öne çıktıklarını biliyoruz. Peygamberlerin bu farklı özellikleri bize, siyasal kimliği bulunmayan -Hz. İsa gibi- ve siyasal kimliği bulunan -Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Medine döneminde Hz. Muhammed gibi- peygamberler ayrımını yapmaya götürüyor. Ayrıca, siyasal kimliğe sahip peygamberlerin bir kısmının da bu kimliği daha peygamberliklerinin ilk günlerinden itibaren taşımadıklarını görüyoruz. Hz. Yusuf ve Hz. Muhammed’in Mekke dönemindeki konumları gibi. Bu farklılıklar, siyasal liderliğin, peygamberlik için olmazsa olmaz bir özellik olmadığını ortaya koymaktadır.

Peygamberlerin tamamı için peygamberlik meşruiyetinin kaynağı, hiç şüphesiz, Allah’dır. “Nuh’a, ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimizi İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyub’a, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a vahyettiğimiz gibi ey Muhammed, şüphesiz sana da vahyettik. Davud’a da Zebur’u verdik”.⁷

Ancak siyasal otoritenin tercih ve sorumluluk bağlamında meşruiyet kaynağı halktır. Siyasal lider aynı zamanda peygamber ise, onun siyasî meşruiyetinin de kaynağı, tercih ve sorumluluk bağlamında, kendi halkıdır. Bu bağlamda, Hz. Davud ve Hz. Süleyman’ın siyasal otoritelerinin kaynağı İsrailoğulları, Hz. Muhammed’in siyasî meşruiyetinin kaynağı da Akabe Biatları ve Medine Vesikası ile Medi-

ne’liler olmuştur. Zira, idare edenin meşruiyet kaynağının idare edilenler olması yönetmenin tabiatından kaynaklanır. Bir başka meşruiyet kaynağı yönetilenlerin itaatlarını zorunlu hale getirmez. Lider halkından itaat bekleyecekse, halkı tarafından meşru kabul edilmelidir. Yönetim barışı ancak böyle temin edilebilir.

Bazı yaklaşımlarda iddia edildiği gibi, eğer siyasal otoritenin meşruiyet kaynağı din olarak kabul edilirse, insanların her şartta o siyasal otoriteye karşı sorumlulukları ve itaatları da dinin bir icabı haline gelir. Bu sonuç ise, böyle bir siyasal otoritenin, halkının kültür yapısına göre, her yaptığından sorumsuz, adeta yarı ilah gibi görülmesine sebep olabilir. Hiç şüphesiz, hiçbir ilahî din buna izin vermez. Ayrıca, yine siyasal otoritenin meşruiyet kaynağının din olması, insanların idarecilerini seçmelerindeki sorumluluklarını da ortadan kaldırır. Halbuki, Kur’an’da “Hiç şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size en güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah işitir ve görür”⁸ ayeti ile, müslümanlar siyasal otoriteyi belirlemelerinde en liyakatlı olanı seçmekle sorumlu tutulmuşlardır. Buna ilaveten, “Onların işleri aralarında danışma iledir”⁹ ayeti ile de liyakatlı olanın seçilmesindeki doğru yöntemin altının çizilmesi, müslümanların siyasal otoriteyi belirlemedeki sorumlulukları açısından ayrıca önem ifade etmektedir.

Siyasî lider kimliğine sahip peygamberlerin bu kimlikleri elde etmeleri de farklılık arzeder. Hz. Davud çok uzun süren mücadeleler, savaşlar sonunda ancak kavmine kral olabilmıştır.

“Ve Rab Davud’u her gittiği yerde kurtardı. Ve Davud bütün İsrail üzerine kiralık etti; ve Davud bütün kavmine hüküm ve adalet icra etti”.¹⁰ “Onları Allah’ın izniyle bozguna uğrattılar; Davud Calut’u öldürdü. Allah Davud’a hükümranlık ve hikmet verdi ve ona dilediğinden öğretti.”¹¹

eriştirdikleridir, onların yoluna uy, -Sizden buna karşılık bir ücret istemem, bu sadece herkes için bir hatırlatmadır- de".¹⁷

Bu ayetlerde isimleri verilen onsekiz peygamberden siyasal otoritesi olsun ya da olmasın herhangi bir ayırımı gidilmeden hepsinin takip ettiği doğru yol, Hz. Muhammed(s) için uyulması gereken yol olarak belirtiliyor. Bu peygamberlerin hem peygamber olarak görevlendirildikleri dönemler hem de daha sonraları itibariyle siyasal konumları birbirlerinden farklıdır. Ayrıca getirdikleri mesajla kitleleri bütünleştirmekte takip ettikleri siyasetin kaynağı, getirdikleri mesajların bazı yönlendirmeleri yanında, büyük ölçüde kendileri olmuştur. Ve her biri, siyasal metodolojisini, toplumları tarafından kabullerinin sağlanması için yürüttükleri siyasî mücadele sürecinde oluşturmuştur. Dolayısıyla siyasî otoriteye sahip olma sürecinin oluşmasında, tüm sosyolojik yapısıyla toplumlarının önemli katkıları olmuştur. Buna göre Hz. Muhammed(s) bunların hangisine uyacaktır? Bu nedenle, burada Hz. Muhammed(s)'in uyması emredilen yol, bu peygamberlerin yalnızca siyasal kimlikleri değil, hepsinde de aynı olan peygamberlik kimlikleridir. Ve bu kimliklerini kabul ettirmede maruz kaldıkları güçlüklerin bilincinde olarak hareket etmesidir.

Hem Tevrat'da hem de Kur'an'da verilen şu bilgi konumuz açısından ayrıca önem taşır. "Musa'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi? Peygamberlerine, "Bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. Peygamberleri onlara: "Ya savaş size farz kılındığında gitmeyecek olursanız?" demişti. "Memleketimizden ve çocuklarımızdan uzaklaştırıldığımızı göre niye Allah yolunda savaşmayalım?" demişlerdi. Ama savaş onlara farz kılınca, az bir kısmı hariç savaştan yüz çevirdiler. Allah zalimleri çok iyi bilir. Peygamberleri onlara: "Allah size şüphesiz, Talut'u hükümdar olarak gönderdi" dedi. Biz hükümdarlığa ondan layık iken ve

ona malca da bir bolluk verilmemişken bize hükümdar olmağa o nasıl layık olabilir?" dediler. "Doğrusu Allah size onu seçti, onun bilgisini ve gücünü de artırdı dedi. Allah hükümdarlığı dilediğine verir. Allah herşeyi kuşatır ve bilir."¹⁸

"Ve İsrail'in bütün ihtiyaçları toplanıp Samuel'in yanına geldiler; ve ona: '... Şimdi bütün milletler gibi bize hükmetmek için bize bir kral ver' dediler. Bu söz Kabuel'in gözünde kötü göründü... Fakat kavim Samuel'in sözünü dinlemek istemeyerek: 'Hayır, fakat üzerimize bir kral olacak, ve biz de bütün milletler gibi olacağız, ve kralımız bize hükmedecek ve önümüzde çıkacak ve cenklerimiz yapacak' dediler. Ve Samuel kavminin bütün sözlerini Rab'be söyledi. Ve Rab Samuel'e: 'Onların sözünü dinle ve onlara bir kral yap' dedi... Benyamin'den bir adam vardı, adı Saul idi... Ve Rab Samuel'e yarın Benyamin diyarından bir adam gelecek ve onu kavimim İsrail üzerine reis olarak meshedeceksin, ve Filistinlilerin elinden kavmimi o kurtaracaktır... Ve Samuel Saul'u görünce, Rab ona 'İşte sana dediğim adam! Kavimim üzerinde bu hüküm sürecektir...' dedi."¹⁹

Bu tablo, peygamberin varlığında, -kavmin isteği üzerine farklı gerekçe ile de olsa- Allah tarafından bir kral-kumandan tayini, siyasal liderliğin peygamberliğin asli bir unsuru olmadığını ortaya koyan ilahî bir uygulama örneği olarak görülmeye imkân vermektedir.

Her ne kadar günümüzde toplum özgür, sorumlu ve bilinçli bireylerden oluşan beşerî bir alan olarak görülmekte ise de önemini hâlâ koruyan tartışmalarından biri de, sosyal alanda, tabiat kanunlarında olduğu gibi bir kanuniyetin var olup olmadığıdır. Bu tartışmayı Kur'an'a taşıdığımızda, karşımıza, sosyal alandaki kanuniyet ile ilgili tartışmaların genel esaslarına cevap verebilecek bir kullanım zenginliğine sahip olan "sünnetullah" kavramı çıkmaktadır.²⁰

Hız. Süleyman ise "kral peygamber" olarak krallığını babası Hz. Davud'dan miras olarak almıştır. Burada şunu belirtmeliyiz ki, bu şekilde miras yoluyla krallık, devlet bünyesinde bir devamlılık ve istikrar getirmesine rağmen, Kur'an için bu bir temel prensip değil, sadece bir vakıa, arızî bir olay olarak görünüyor. Çünkü yine Kur'an ve Zebur bu konudaki genel ölçüyü şöyle ortaya korlar:

"And olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne ancak iyi kullarımın mirasçı olduğunu yazmıştık."¹² "Fakat Rab'bi bekleyenler dünyayı miras alacaklardır... Salihler yeri (arızı) miras alır..."¹³ Krallık için miras yoluyla hiçbir hak yoktur, krallık asla özel bir mülkiyet değildir. Ancak böyle bir tercihin yapılmasında esas olan, kabiliyet, beceri ve özellikle de hakkı ve adaleti gözetme melekesidir.

Hız. Muhammed(s)'in siyasî liderliği elde etmesi de, yine uzun bir mücadelenin sonunda olmuştur. Ancak, Hz. Muhammed(s) ile Hz. Davud'un siyasal kimliklerini elde etmeleri birbirlerinden oldukça farklılık arzeder. Aslında bu farklılığın temelinde, her iki peygamberin kendi dönem ve toplumlarının sosyolojik şartlarının farklı olmasının yattığını belirtmemiz gerekir. Bu durum, Hz. Davud'un kral oluncaya kadarki mücadelesi ile Hz. Muhammed(s)'in Mekke dönemi mücadelesi karşılaştırıldığında net olarak ortaya çıkar. Bu tablo, mücadele farklılıklarına rağmen amaçlarda bir birlikteliği çerçevelemektedir. Hz. Muhammed(s) için devlet başkanlığının bir amaç olmadığını, sadece, peygamberliğini daha etkin olarak yerine getirmeye yönelik bir araç olduğunu görmekteyiz. Tevrat'a göre aynı şeyi Hz. Davud için söyleme imkânımız aynı oranda net değilse de,¹⁴ Kur'an'ın Hz. Davud'u takdiminden benzeri bir bakış açısını yakalayabiliriz.

"Ey Davud! Seni şüphesiz yeryüzünde hükümran kıldık, o halde insanlar arasında adaletle hükmet, hevесе uyma, çünkü heva seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın

yolundan sapanlara, hesap gününü umursamadıklarına karşılık şiddetli azab vardır."¹⁵ Bu ayet ile Allah, Hz. Davud'un krallığını, sanki, peygamberlik görevini daha etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için kullanması gerektiğini istemektedir. Hz. Davud için yaptığımız tesbiti Hz. Süleyman için de söyleyebiliriz.¹⁶

Burada her üç peygamberin de devlet başkanı olmalarındaki farklılığı ve fakat siyasal yetkiyi kullanma amaçlarındaki birlikteliklerini görüyoruz. Bu ortak amaç ise, peygamberlik görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirme olarak ortaya çıkıyor. Öyle ki, toplumsal kabullerin sonucu olarak, dünyevî güç demek olan siyasî liderlik, peygamberlikle birleşmedikçe, gerçek anlamda dinin varlığı tesis edilemeyecekse böyle bir topluma gönderilen peygamber, peygamberliğini siyasî liderlik ile birleştirme durumunda oluyor. Bir başka ifadeyle, siyasî ve dinî alanların ayrışmadığı, peygamberlik görevinin yerine getirilmesinde siyasî liderliğe mutlaka ihtiyaç duyulan toplum yapılarında, peygamberliğin siyasî liderlik ile birleşmesi gereği ortaya çıkıyor. Bu da bizi, devlet başkanlığının peygamberlik için asli bir unsur değil, belki, toplumsal kabullere göre daha etkin görev ifası için yardımcı bir unsur, bir eklenti olduğu sonucuna götürüyor.

"Ona İshak'ı, Yakub'u bağışladık, herbirini doğru yola erıştirdik. Daha önce Nuh'u ve soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u -ki işlerini iyi yapanlara böylece karşılık veririz-, Zeke-riyya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı -ki, hepsi iyilerdendir-, İsmail'i, Elyesa'ı, Yunus'u, Lut'u -ki hepsini dünyalara üstün kıldık. Babalarından, soylarından, kardeşlerinden bir kısmını seçtik ve doğru yola erıştirdik. Bu Allah'ın kullarından dilediğini erıştirdiği yoldur. Puta taparlarsa amelleri boşa gider. Kendilerine kitap, hüküm ve peygamberlik verdiklerimiz işte bunlardır. Kafirler onları inkâr ederlerse, inkâr etmeyecek bir milleti onlara vekil kılız. İşte bunlar Allah'ın doğru yola

“Öncekilere uygulanagelen yasayı görmezler mi? Sen Allah’ın yasasında bir değişiklik bulamazsın. Sen Allah’ın yasasında bir başkalaşma da bulamazsın”²¹

Peygamberlik ve siyaset konusuna bu pencereden baktığımızda, “peygamberlik”in asli fonksiyonları itibariyle ilahî bir yasalılığa tabi olduğunu görürüz. Buna göre peygamberler, Allah’tan aldıkları mesajı olduğu gibi toplumlara iletmek durumundadırlar. Bu konuda herhangi bir tercih imkânları bulunmamaktadır. Burada tek belirleyici Allah’tır. Halbuki, siyasetin belirleyicisi tek başına siyasî lider değil, daha çok siyasî lideri denetleyen toplumdur. Aslında, toplumun sorumluluğu bu belirleyiciliğinin ve denetleyiciliğinin bir sonucudur. Artık özgür, sorumlu ve bilinçli bireylerden oluşan beşerî bir alan olarak görülen toplumların dinamik olmaları ve buna bağlı olarak da ihtiyaç ve isteklerinin devamlı değişmesi, kültürlerinin gelişmesi, onların siyasî düşünce ve davranışlarının da değişmesi ile sonuçlanmaktadır.

Buna göre, asli fonksiyonları itibariyle peygamberliğin sünnetullah yasası “değişmezlik” iken, siyasetin sünnetullah yasası “değişken” olan, tüm sosyolojik unsurlarıyla toplumun özgün yapısı ve kabulleridir. Tüm peygamberler kendi toplumlarının doğal hale gelmiş çıkar yapılarını gözönünde bulundurmışlardır. Dolayısıyla bu yapının şekillendirdiği “siyasî liderlik” asli fonksiyonları itibariyle Allah’ın belirlediği “peygamberlik”in temel unsurlarından biri olamaz.

Bu noktada, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Muhammed(s)’in siyasî otoriteyi ele almaları, getirdikleri mesajın kabulü hususunda kendi milletlerinin “toplumsal kabullerinin” bunu zorunlu kılmasının bir sonucudur. Hz. Davud’u siyasî otoriteye taşıyan savaşlar ve kazandığı başarılar Tevrat’a göre büyük ölçüde “dinsel ve ulusal” karakterlidir. Aynı zamanda o günkü İsrailoğullar’ının siyasî fotoğrafı, siyasî otoritesi bulunmayan bir peygam-

bera itaat etmeyeceklerini ortaya koymaktadır. Onların itaat edecekleri peygamber de aynı kimliği taşımaktadır ve öyle de olmuştur. O günkü İsrailoğullarının siyasî anlayışları ve toplumsal kabulleri bunu gerekli kılmaktaydı.

Hz Muhammed(s)i siyasî otoriteye taşıyan ve buna bağlı olarak da asli fonksiyonlarıyla peygamberlik görevini ifa etmesini kolaylaştıran en belirgin unsur da yine, o günkü kavmiyetçi yapının, toplumun ortak kabullerinin ve ortak çıkarlarının oluşturduğu siyasî konjonktür olmuştur. Hatta Hz. Muhammed(s)e Mekke’de iken karşı gelenleri eyleme sevkeden yapı aynı antropolojik ve sosyolojik konjunktür iken, onu koruyan ve kollayan kavminin eylemleri de aynı gerekçelere dayanır. Bu gerekçeleri, Muhammed el-Cabiri “akide, kabile ve ganimet” çerçevesinde bir tasnife tabi tutarak değerlendirir.²²

Tevrat, İncil ve Kur’an, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Muhammed(s) ve diğer peygamberleri anlatımlarında siyasal bir sistem adlandırması yapmazlar. Bunun yanında, hem peygamberlerin mutlaka devlet idaresini ele almalarını gerektirici hem de bunun yönteminden açık bir şekilde kuramsal olarak bahsetmezler. Özellikle Kur’an bu konuda, adaleti sağlama, iyi olanı geçerli kılıp kötü olanı ortadan kaldırma, görevi en liyakatlı olana verme ve şûra gibi yönetim ilkelerinden ve yine, inanç ve düşünce özgürlüğü, yaşama hakkı, insan onurunun korunması, mülkiyet hakkı, neslin korunması ve barışın esas olması gibi evrensel temel hak ve özgürlüklerden bahseder. Siyasal otoriteyi bu ilkeleri yerine getirmekle görevlendirirken, onu belirleyenlerden de bu ilkeleri yerine getirebilecek olan kişileri seçmelerini ister. Bu görevlendirme ve isteğin yerine getirilmesinde de onları sorumlu tutar.

Konunun başından itibaren tebliğ sınırları içinde aktarmaya çalıştığımız bu değerlendirmelerden ayrıca şöyle bir sonuç da çıkarılmalıdır. Siyasî otoriteyi elinde bulundurmaya

peygamberliğin asli unsuru gibi görme anlayışı, peygamberlerin asıl görevlerini ortaya koyma ve bunu örnek almada birtakım sapmalara ve yanlışlıklara sebep olmuştur. Bu sapma, peygamberleri ilahlaştırmaya veya tam aksine onları sıradan görmeye kadar gitmiştir. Siyasal otoriteyi peygamberlikten ayıran ve onu peygamberlik için asli bir unsur değil, belki, toplumsal kabullere göre daha etkin görev ifasına yönelik bir yardımcı unsur, bir eklenti kabul eden bakış açısı, bu sapmalara asla yer vermeyecek ve peygamberleri gerçek yerlerine koyacaktır. Bu sonuç ise, büyük ölçüde toplumsal değişimlerin en başarılı öncüleri olan peygamberlerin mesajlarını fanatizmin malzemesi haline getirmekten kurtaracak ve bu mesajların asli yerlerine dönmelerini sağlayarak tüm insanlığa sağlıklı dünyalar inşası için ışık tutmaya yeniden başlayacaktır.

NOTLAR

1. *Kur'an-ı Kerim*, 7 Araf, 35-36.
2. *Kur'an-ı Kerim*, 36 Yaşin, 30.
3. *Kur'an-ı Kerim*, 17 İsrâ, 73-74.
4. Şihabüddin el-Karafi, *el-İhkam fi Temyizi'l fetava ani'l-Ahkam ve Tasarrufati'l-Kadi ve'l-İmam*, Halep, 1967, ss. 86-108.

5. M. Tahir b.Aşur, *İslam Hukuk Felsefesi*, İklim Yayınları, İstanbul, 1988, ss. 50-65.

6. Apaydın, Yunus, "Hz.Muhamed'in Fonksiyonu ve Sünnetin Değeri", *E.İ.S.B.E. Dergisi*, Kayseri, 1996, sayı 7, ss. 153-160.

7. *Kur'an-ı Kerim*, 4 Nisa, 163.

8. *Kur'an-ı Kerim*, 4 Nisa, 58.

9. *Kur'an-ı Kerim*, 42 Şura, 38.

10. *Tevrat*, II. Samuel, Bab, 9/14-15.

11. *Kur'an-ı Kerim*, 2 Bakara, 251.

12. *Kur'an-ı Kerim*, 21 Enbiya, 105.

13. *Zebur*, Mezmur, 37/9, 29.

14. *Tevrat*, I. ve II. Samuel.

15. *Kur'an-ı Kerim*, 38 Sad, 26.

16. *Kur'an-ı Kerim*, 38 Sad, 30-38.

17. *Kur'an-ı Kerim*, 6 Enam, 84-90.

18. *Kur'an-ı Kerim*, 2 Bakara, 246-247.

19. *Tevrat*, I. Samuel, 8-9.

20. Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Özsoy, Ömer, *Sünnetullah*, Fecr Yayınları, Ankara 1994.

21. *Kur'an-ı Kerim*, 35 Fatır 43.

22. El-Cabiri, Muhammed, *İslam'da Siyasi Akıl*, çev., Vecdi Akyüz, Kitabevi, İstanbul 1997.